

Àrees d'influència de la Franja de Ponent

Viure a la frontera

Aquest reportatge explica quines són les àrees d'influència, tant econòmiques com de lleure, de les persones que poblen la Franja de Ponent.

Franja de Ponent és com s'anomena la terra fronterera que separa Catalunya d'Aragó: una estreta llenca de territori que va des del Pirineu fins als límits amb Castelló.

Les comarques del BAix Cinca, la Llitera i el Matarranya depenen d'Aragó des del segle XV, quan la confederació catalana era un fet, mentre les altres ho van ser més tard. El 1882 amb la divisió administrativa provincial les comarques de la Franja van quedar incloses a Aragó.

Aiguabarreig de cultures, de llengua, i d'història que va ser separada administrativament de les terres catalanes, on malgrat tot ha continuat tenint els seus centres d'atenció i els seus nuclis d'influència.

Carregades d'ambigüitats i de contradiccions, les terres de la Franja han estat menystingudes per l'administració aragonesa perquè se situen al límit dels seus dominis i perquè tenen una identitat pròpia que no vol desaparèixer.

Però Catalunya no els ha donat tampoc el suport que els habitants de la Franja necessiten per a refermar-se i per a acabar sent conseqüents amb ells mateixos.

La població de la Franja de Ponent és actualment d'uns cinquanta mil habitants que ocupen les terres de les comarques d'una part de l'Alta Ribagorça, la Baixa Ribagorça, la Llitera, el Baix Cinca, part de la comarca de la Terra Alta i el Matarranya.

Segons dades del cens de 1981, als voltants d'un 75% de la població de la Franja s'ocupa en l'agricultura i la ramaderia. La ramaderia bovina a les comarques més al nord i porcina a la Llitera, el Baix Cinca i la Terra Alta, igual que a les comarques *catalanes* limítrofes que són una potència europea en producció de porcí.

Pel que fa a l'agricultura, aquestes tres comarques i el Matarranya són de secà i

es dediquen al conreu dels cereals; en canvi, la zona de Fraga és d'una gran producció frutera.

Fraga i Mequinensa, i en menor mesura Tamarit, han desenvolupat la indústria i el sector de serveis. Per exemple, a Fraga gairebé el 32% de la població treballa en l'agricultura i la resta en la indústria i serveis. Mequinensa té tradició minera del carbó, tot i que ara queden poques explotacions obertes a la zona.

Els habitants d'aquestes comarques frontereres sovint viuen a la Franja i treballen a Catalunya. També tenen tendència, així mateix, a buscar els seus llocs de lleure a la banda catalana. Els habitants de la Franja van a Lleida o a Mollerussa, però també hi ha un corrent invers, car el jovent de les comarques del Segrià i del Pla d'Urgell es desplaça fins a Fraga per anar a les discoteques o, a l'estiu, tant siguen les festes majors dels pobles de l'un com de l'altre costat.

No es pot definir cap mena de frontera que no sigui purament administrativa.

CATALUNYA: SERVEIS A L'ABAST

Humanament i econòmicament, la gent de la Franja viu orientada cap a Catalunya. La proximitat geogràfica és una de les principals raons d'aquesta tendència. Osca, Saragossa i Terol són lluny, quan el Pont de Suert, Balaguer, Lleida, Reus o Tortosa són a l'abast.

Lleida és segurament el punt més important d'atracció econòmica i de serveis de tota la Franja. Només cal dir que la comissaria de policia de Lleida –i no la de Saragossa–, és la que despatxa la majoria de documents d'identitat de la zona de Fraga i de la Llitera.

Lleida és també un gran centre comercial que utilitzen normalment els habitants de la Franja, igual que els centres de l'administració, tant delegacions del govern central com del govern de la Ge-

neralitat. Les delegacions de la Diputació General d'Aragó no s'han desplegat suficientment a la Franja i obliguen els seus habitants a fer llargs desplaçaments.

Per això unes 15.000 cartilles de la Seguretat Social de la Franja, tot i haver de ser atesos per l'administració aragonesa, utilitzen els serveis sanitaris de Lleida, gestionats per la Generalitat. Això comporta que unes 35.000 persones de la Franja, –dues i mitja per cartilla–, són ateses regularment als ambulatoris i als hospitals de Lleida. Els habitants de la Franja tenen accés a les mateixes atencions que els lleidatans, per més que no existeixi cap conveni entre la Generalitat i el govern central que compensi les despeses derivades d'aquests serveis sanitaris.

Segons el conseller de Sanitat de la Generalitat, Xavier Trias, es facturen a l'any 300 milions de pessetes per aquests serveis sanitaris que es donen als habitants de la Franja. Des que van ser traspassats els serveis de Sanitat a la Generalitat, no s'ha cobrat els diners facturats. La sanitat no es negarà a cap persona, però la despesa que comporta atendre els habitants de la Franja no es té en compte a l'hora de concedir els pressupostos, ni a l'hora de fer una previsió de places hospitalàries. A l'hospital Arnau de Vilanova de Lleida s'ha arribat a col·lapsar el servei de diàlisi per excés de demanda, manifesta el conseller.

També en qüestions religioses els habitants de la Franja de Ponent es poden trobar, sense proposar-s'ho, en una situació polèmica. El bisbat de Lleida inclou municipis de la Franja. Això ha provocat que la Secretària d'Estat hagi demanat el canvi dels límits actuals de la diòcesi de Lleida en favor del bisbat de Barbastro per fer que la divisió eclesial coincideixi amb l'administrativa, fet que acceleraria la substitució lingüística en aquestes parròquies.

Actualment el Bisbat de Lleida té dues vicaries per a atendre les parròquies de la Franja i de Lleida. Si bé molta gent està al marge d'aquesta polèmica, un importat sector del clergat pensa que pertànyer a la diòcesi catalana els dona certs avantatges. De moment la qüestió ha arribat a les instàncies del Vaticà i ara la solució resta en mans del Papa.

PARLAR I ENSENYAR CATALÀ

Els serveis són un obligat nexa d'unió, però l'element més important que uneix

la Franja amb Catalunya és sens dubte la llengua.

Segons els lingüistes el que es parla a la Franja és indubtablement català, en diferents varietats, com el ribagorçà, el català nord-occidental i sud-occidental, igual que el parlar d'Aiguaviva que només es troba en aquest poble del Matarranya i que es considera una variant específica del català.

El català ha aconseguit de sobreviure a la Franja per la voluntat de la gent de continuar parlant la llengua materna. Només fa set anys que es va començar a

ensenyar català a les escoles. En el curs 84-85 només sis mestres ensenyaven català a prop de 800 alumnes. Actualment el nombre de mestres és de vint i el d'alumnes supera els 3.000.

Francesc Beltran, alcalde de Fraga, primer poble on es va ensenyar el català, diu que "aquesta iniciativa és necessària perquè és una riquesa cultural que no es pot perdre. És innegable que parlem català i això no es pot discutir". Tot i que l'ensenyament del català és optatiu a les escoles, el 65% dels nens en fan classes. Totes les escoles de la Franja que pertanyen a la província d'Osca fan classes de català. A la Terra Alta, que depèn de Saragossa, només en fan a Noasp i Favara; en canvi, al Matarranya, adscrit a Terol, és on hi ha més problemes i només se n'ensenyava a l'escola de Calaceit.

Hom calcula que unes 50.000 persones parlen català a Aragó. Respecte a quin model de llengua s'hi ha d'ensenyar, no hi ha consens. Si alguns pensen, com Francesc Beltran, que "cal ensenyar el català segons la gramàtica oficial, però respectant la riquesa de les varietats locals", un altres sostenen que això és anar massa lluny.

A Fraga s'ha creat una entitat per defensar i potenciar la *llengua fragatina*, que va contra la normalització generalitzada del català; aquesta associació defensa la pertinença a Aragó i critica el govern aragonès de no tenir-los en compte. A Tamarit es publica una revista local *La Voz de la Litera*, escrita en espanyol, que defensa el *lliterà* rebutjant qualsevol equiparació amb el català. En contraposició a aquestes actituds, hi ha la revista *Desperta Ferro*, escrita en català que defensa la naturalesa catalana de la cultura, la llengua i la història de la Franja.

Viure en terra de ningú fa que molts habitants de la Franja de Ponent tinguin sentiments contradictoris que els fan buscar una identitat pròpia. Francesc Beltran ho explica així: "Aquí no s'ha plantejat un sentiment d'annexió a Catalunya. Crec que a la Franja ens sentim aragonesos, però som conscients de la relació fronterera i de la influència innegable de la cultura catalana. No hi ha consciència de catalanitat i això no és un problema, però aquesta consciència tampoc no hi és a Catalunya."

Tot i això, la majoria del jovent té més tendència a buscar la seva projecció professional i universitària a Catalunya que no a Saragossa o bé a Osca.

Judith Casaprima

